

129 szám.
1928-29.

Birácska Javadalik:
Művész
és J^z Tuzsóc Gyula
egyetemi tanár urnak.

Debrecen, 1928. október, 29-én
H. Kovács
e. i. dekanus.

Jogtudományi doktori
értekezés

Weiskhaus Jure
jogszigorlatnak

Alfonsovics
Johann

D. 1 1928. X. 30
a büntetőjog köréből

Ref. J. Sz.

Debrecen, 1928. nov. 7. H. J. Sz.

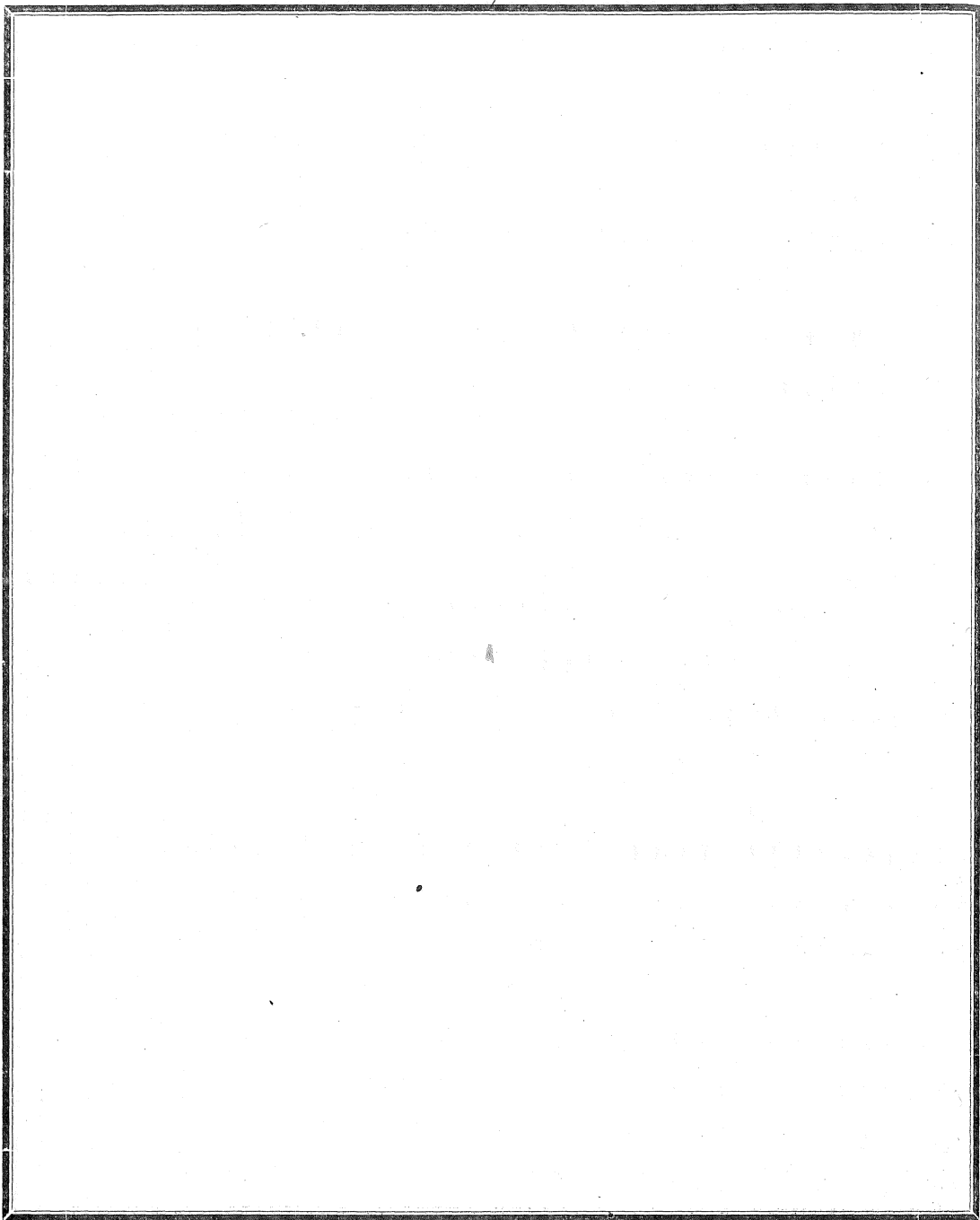
2.

A 2293

További munkák:

- Dr. Augyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve 1909
- Dr. Füvény Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve
- Dr. Dornai Dénes: Az akarat szabadság kérdésének gyökere: felelősség és büntetőjog ban 1910
- Dr. Teghze Gyula: A törvényszék, az állam és a jog elmélete 1924
- Dr. Somló Béla: Jogbölcseleti előadásai 1906
- Dr. Bárány József: Bűn és büntetés 1904
- Hj. Bartók György: Az akarat szabadság problémája 1906
- Dr. Fáy László: A magyar büntetőjog kézikönyve 1895

Ar akarat szabadság és akaratkötöttség kérdése büntetőjogi vonatkozásban.

Ar akarat szabadság és akaratkötöttség kérdése ma is e egyike a legvitatottabb kérdéseknek, melynek elbírálása nem is annyira büntetőjogi, mint inkább bölcsészeti kérdés?? Aronban a büntetőjog alapvető kérdései, az egyéni felelősség, beszámíthatóság, igazságosság, célszerűség, javítás, elrettentés

oly szorosom összefüggések az a-
 karatszabadság és akaratkötöttség
 kérdéseinek mielőlti eldöntésével, hogy
 e kérdésben a büntető jogtudományunk
 is határozott álláspontot kell elfoglal-
 nia, jóllehet egyesek elhibázott ellog-
 nak tartják a determinizmus kérdé-
 sét a büntetőjogba, mint alapkérdé-
 st belevonni, de ez az indifferen-
 zmus igen kegyelmes és egyáltalán
 nem helyes álláspont, mert tájéko-
 zathamul hagy, s igen megterkeltté
 teszi az egyes büntetőjogi fogalmak
 kifejtését.

Hogy az akarat szabadság

és akaratkötöttség kérdéseink miikeinti
elbontése pontos-e a bűntetőjogban
az attól függ, vajjon a bűntetőjog
miskejzen alakulna-e, ha elfogad-
nánk, hogy az ember akarat-sza-
bad, mint hogy ha az ember aka-
ratot teljesen megkötöttük, mindeu-
vianynban meghatározottak vesszük.

A bűntetőjog minden, té-
nyezője, minden eleme, mely az aka-
rat-elhatározástól függ, külön prob-
léma ebből a szempontból, mert min-
deniknél az a kérdés, hogy az enli tett
akaratelhatározásba, mennyiben jät-
szott bele az a feltételérés, hogy az

akarát szabad, illetve hogy kötött.
 A büntetőjog minden tényezője, mely
 nél az akarát szerepet játszik, külön
 vizsgálatot igényel a tekintetben,
 hogy az akarat-szabadság, illetve aka-
 rat kötöttség kérdésében elfoglalt más
 álláspont mellett fenntartható-e?

Nem feltételezi-e valamely büntető-
 jogi rendelkezés a determinizmust,
 vagy az indeterminizmust?

Schaper az akarat-szabad-
 ság kérdéséről úgy vélekedik, hogy a
 büntetőjog céljaira az akarat-szabad-
 ságból, mint postulátumból kell

9

kiindobulni, tehát Schayer a determinizmus és indetermizmus kérdését a büntetőjog fundamentális, vagy legalább is egyik alapvető kérdésének tartja. A determinizmus elfogadása mellett véleménye szerint semmi néven nevezhető büntetőjog nem volna elképzelhető, büntetés az akarat szabadságának tagadására mellett nem volna alkalmazható. Schayer tehát fogalmi ellentétet lát a determinizmus és a büntetőjog között.

Hasonló véleményre jut Fayer is.

Liszt feljegyzése Schayerrel

homlok egyenest ellenkerő s szerinte a
 büntetőjog éppen indetermínistá alak-
 ponn nem építhető fel. Mert ha igaz-
 sa volna az indetermínistáknek, úgy
 a minden motivumtól, októl függetle-
 mil, szabadsón cselekvő emberre sem-
 mi hatása nem lenne a büntetés-
 nek.

Schaper szerint az akarat
 szabadság szempontjából el foglalt állás-
 pont azt olvánti el, hogy lehet-e egy-
 általán büntetni? Feyer szerint, hogy
 minden céltől kell büntetni? Liszt sze-
 rint, hogy minden céltől lehet bünt-
 tetni?

Ar eddig említették tehát stön-
tő hatást, tulajdonítanak a büntető-
jog szempontjából az akarat szabadság
kérdésében elfogult álláspontnak.

Ezzel szemben áll egy
másik felfogás, mely azt mutatja, hogy
a determinizmus és indeterminizmus
kérdésének mikeinti elvontése a büntető-
jog szempontjából teljesen körülbírs.
Igy a nemet irók közik Frank és Liep-
mann vallják azt a nézetet, s az ő ve-
leményük szerint a büntetőjogásznak
az akarat szabadság kérdésével nem
kell törődnie.

Hogy mi az is ily vitás,

hogy egyáltalán fontos-e előteremni e kérdést a büntetőjog szempontjából, mutatja, hogy milyen kegyes kérdéshez nyultunk hozzá.

Az akarat szabadság, illetve akaratkötöttség kérdéseiben a tudósok két nagy táborra oszlhatnak, a deterministák és indeterministák táborára. A régi büntetőjogi tudomány, különösen az igy-neverett classicus jogászok meggyőződéssel dogmának tartották az akarat szabadság elvét és pedig a tiszta transzcendentális indeterminizmust. A másik tábor a deterministák táboráé a naturalista iskola hívei vélik annak a másik

végletbe, s olyan nézeteket vallanak, a-
 melyek a mai biimitőjörg alapte'le'ivel, az
 egyéni felelősség elvével a legélesebb ellen-
 tetben állanak. A naturalista iskola
 hívei ugyanis azt hirdetik, hogy minit
 minden tőren, így a biimitőjörg, tőren
 sem lehet akaratból, akaratlan emberi
 cselekvésről beszélni, s így alapvi bi-
 mőségről s egyéni felelősségről sem lehet
 szó. Az embert merőben, természet-
 kényosorító eszköz viányitják, úgy, hogy
 azt amit tett nem is tehetné más képen
 s így, tetten'it őt felelősségre vonni sem
 lehet, s így ők nem az egyéni felelős-
 ség alapján, hanem más alapon

constituálják meg a büntetést.

Nézünk már most így az egyik, mint a másik vértet s így keressük megállapítani, hogy hol a helyes út s hogy ~~ez~~ megállapításokból milyen következtetéseket vonhatunk le a büntetőjogra nézve.

A szabadságot mellett szól öntudatunk tanúsígtetele. Ez azt jelenti, hogy az ember úgy érzi, mint ha akaratelhátmozgáson kívül tőle függenének. Az ember úgy érzi, hogy kívül tőle függ például az, hogy elmenjen-e sétálni, vagy odahaza maradjon-e, hogy felkeljen-e reggel, vagy

egyben maradjon-e, hogy egyes esetek-
 ben így, vagy annogy járjon-e el. Áron-
 ban az egyeseknek ezen akaratokaband-
 ságiban vetett hite, csak az akarat kifej-
 zésénél szereplő okok nem tudásából,
 hatásuk nem ismeréséből származik,
 mert az ember mindig okok hatása alatt
 cselekszik, cselekedetei mint bizonyos
 okok okozatai fognak jelentkezni. Ha
 valakire azok az okok fognak erőseb-
 ben hatni, melyek az ottthon mara-
 dásra kösztetik, úgy ő ottthon fog mar-
 adni, ha ellenben az ellenkezőre in-
 dító okok fognak erősebben hatni,
 úgy el fog távozni hazájából.

Tehát az ő cselekvése ezen okok har-
 cában erősebbnek mutatkozik azok
 okozata lesz. Nagyjából a mint Finkey
 mondja „ az ember akarat az indu-
 latoknak, vagy a külvilágból kapott
 képzeteknek a többé kevésbé intui-
 zívus indító okok harca után az u-
 ralkodóvá vált döntő indokok sze-
 rint elhatározásai való síkölése ”

Az emberi cselekvés úgy
 jön létre, hogy az emberre behatások
 ingerek hatnak, melyek hozzá elö-
 segítő kedves képzetekkel találko-
 nak gyorsan, esetleg pillanatok alatt
 létrejön az elhatározás, viszont

hogyha ezek az emberre ható ingerek
 gátló, akadályozó kejezetekkel találko-
 nak, úgy habozás kétértelmű áll
 elő s most már ezen cselekvésre
 késztető is az attól visszatartó okok
 mérlegelésének eredménye a köztük
 való választás attól fog függeni, hogy
 az illető egyén, kire ezen cselekvésre
 késztető is attól visszatartó motívum-
 nak hatnak, egyénisége szerint
 melyik irakulnak, melyik motívum-
 nak tulajdonít nagyobb fontosságot
 s aszerint, amint erősebbek lesznek az
 egyén mérlegelése szerint a cselekvésre
 késztető vagy az attól visszatartó je-

nyerők, úgy vagy a cselekvés elkészítésére,
vagy az attól való elhárításra fogja ma-
gát az ezen okok hatására alatti cselek-
vő elhatározni.

Amint már említettem a régi
büntetőjogi tudomány teljesén az aka-
ratszabadság elvén állott. Szent-
Bölg szerint „a büntetést olyan
embernek tekintette, aki a rosszat
választotta, noha éppen úgy a jót
is cselekedhette volna. Éppen csak a
bűne rejté bizonyos akarat volt az
oka az ő gonosztevő minőségének”
Az akantszabadság így értelmű fel-
fogásának azonban semmi sem

elatt sem lehet helyt adniuk. Az a-
 karat szabadságot így értelemben elfo-
 gadni az emberi akaratot korlátlanul,
 feltétlenül szabadsnak tekinteni nem
 lehet. Az emberi akarat is alá van
 vetve az okozatiság, törvényének s az
 emberi akarat is csupán a körülmé-
 nyek szabta határok között mozg-
 hat.

Nem helyes tehát az a, til-
 szó, transzcendentális indetermínizmus,
 melyet a régi jogtudomány oly feltétle-
 nül igazságnak, megoláthatatlan dog-
 májának tartott.

A deterministák abból az

elvöl mindenki ki, hogy minden
 történelmi, természeti szikszégek képiséggel
 követhetik be, minden hatás csak
 szikszégek képiségek követhetése az okok
 összekötés mondja Ferri, s így tehát
 olyan képesség, mint a szabotok
 rat elkövetésének. Hiszen mondják
 egy közelem esik, egy égi test nem
 fog meg képiségek, mint a, természeti
 törvényeinek megfelelően, az
 ember pedig szintén természeti pro-
 duktum, az emberi szikszégek a ter-
 mészeti törvényei szerint fejlődött
 ki. A lelki folyamatok, az akarat-
 elhatározások az emberi szikszégek

egyik funkciója, mely emberi szervezettel a természet törvényei szerint fejlődés ki, így az emberi akarat szintén alá van vetve a természetben uralkodó kauszális törvénynek.

A jogtudomány is valamennyi büntető jogok csakis az így nevezett fizikai és intellektuális szabadságot veszi tekintetbe, így például a magyar büntető törvénykönyv az 1878: V. tör. 76, 77, és 83-88 §§-ai, melyek közül a 76§- amely a következőképen szól: "Nem számítható be a cselekmény annak, aki azt öntudatlan alhatatlan követte el, vagy kinek elme-

tehetősége meg volt szabadva és emiatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt. — határozott állás foglalatát jelent az indetermínisták fellogis mellett.

Physikai szabadság alatt értjük bizonyos materiális akaratállástól való mentességet. Ely értelemben beszélhetünk szabad égről, szabad levegőről, szabad tőről stb. A szabadságunk ez az értelemben a leggyakoribb és legkörvetlenebb, melynek létezéséről megbizonyosodhatunk a tapasztalat által. Az akaratna vonatkoztatva tehát a physikai szabadság akkor létezik,

ha a külvilágból jövő ugyanevetté ki-
 ső fizikai akadály nem áll útjában
 az illeto' akaratának, tehát ki-
 ső fizikai erő nem lépnek fel kény-
 ritőleg, nem kényserítik a cselekvőt
 arra, hogy ne így tegyen, mint ahogy
 akar.

Schopenhauer szerint tehát a szab-
 adtság fogalma negatív fogalom, vala-
 minek a hiányát jelenti, s ez a valami
 az akadály. Például: ha valaki a vil-
 tót leköti, hogy mikor a vonat jön
 ne tudja a viltót igazítani, a viltó-
 ön tehát cselekvésének szabadságában
 fizikai lag akadályozva van. Itt

világosan látszik, hogy amit az ille-
tő akar azt nem cselekedheti, amit
pedig cselekszik azt nem akarja, van
egy positivum, egy akadály, amely
az ő akaratát megköti, nem engedi cse-
lekedni, mely akadály ha nem volna,
így az ő akaratát legalább is relati-
ve szabadabb volna, mint az adott e-
setben. Ilyen esetekben az egyéni fele-
lősség, az alanyi bűnösség sem mi-
sen alatt sem állapítható meg a tett
elkövetőjénél, illetve a megparancsolt
tett el nem követőjénél, így tehát a
fizikai kényszer, mely az akaratot
egyáltalán nem engedi érvényesülni

a büntetőjogi felelősség alól mentesít.

Az intellektuális szabadság akkor létezik, ha valakinek intellektusan nem csalja őt meg, ha rendszeren funkcionálnak elnebeli tehetségei. Az intellektuális szabadság különbözik a fizikai szabadságtól, itt már feltételezzük a fizikai szabadság létét, azaz a fizikai kényszer hiányát. Ha az intellectus rendszeren működik, így a motivumokat a maguk valószínűségükben változatlanul ismerteti meg az emberrel, vagyis úgy, amint azt a normális éntelme emberek fellogni szokták, s ilyenkor aztán a normális intellectus-

sal bíró ember egyéniségének megfelelő
 módon járva el felelős cselekedetért.
 Ha azonban az intellektusban xavar
 van, az akarat sereve nem lát jól,
 elterelítve ismerteti meg az akarattal
 a motivumokat, vagyis nem úgy, ahogy
 a normális intellektussal bíró ember
 fel fogja, ilyenkor az elborult in-
 tellektussal bíró embernek még az
 a relatív szabadsága sincsen meg,
 mint a normális értelemmel bírónak
 s így az ő cselekedete neki se nem szi-
 mitható, őt tettéért felelősségre von-
 ni nem lehet. Például: az önjárt
 megöli az ájelőjét. Ex physikonibus

teljesen szabadon cselekedett csupán
 intellektusa volt elbomlva. Cselekedte-
 tét, minden külső fizikai kényszer
 nélkül követte el, semmiféle kivül-
 ről ható erő nem kényszerítette
 őt a cselekvésre, megakarta ölni az á-
 polóját és megölte az ápolóját, az a-
 karát és a cselekvés teljesen egybevág
 és azért mégsem számíthatjuk be ne-
 ki a cselekedetet, mert elmeje el volt
 bomlva, nem cselekedhetett még akkor
 a relatív szabadsággal sem, melyet a
 normalis intellektussal bíró ember cse-
 lekedni szokott.

A büntetőjogi elvételek két hatalmas csoportba oszlanak az abszolút és relatív elvételek csoportjára.

Az abszolút elvételek a büntetés jogalapját kirarólag az igazságosság elvében látják, a büntetés a büntetendő cselekmény természetes következményének tekintik, amely semmiféle igazságot nem kíván, mivel a büntetés öncél t. i. elégtétel az igazság megsértéséért.

A relatív elvételek a büntetés alapjainak azt a célt tekintik, amit az állam annak alkalmazása által el akar érni, s így a

biünetés súlypontját a javításba, el-
rettentésbe helyezik.

Nézzük most mihez milyen vi-
sszony van ezen elméletek és az aka-
ratszabadság és akaratkövettség fogal-
ma között. Itt először is kiönböztet-
nünk kell pszichológiai determinizmus
és metafizikai determinizmus között.

A metafizikai determinizmus az akarat-
nak önmagára vonatkozó hatókepes-
ségét, a pszichológiai determinizmus az
akaratnak a cselekvésre vonatkozó
hatókepeségét tagadja.

Ita uthoz a felfogás hoz
csatlakozunk, mely szerint a biünte-

tés célja az igazságosság elvének meg-
 valósítása, akkor a büntetést a pszicho-
 logiai determinizmus elfogadása mel-
 lett büntetni nem lehetne. Ha az
 ember nem azt teszi amit akar, ha
 cselekedése, magatartása, akaratának, el-
 határozásának, meg nem felelne az
 igazságosság elvének megsértése volna
 a büntetés, mert az ember cselekedé-
 séről nem tehető. A róla tehető ugya-
 nis és az igazsági felelősséggel
 összefüggnek s az igazsági felelőssé-
 g a róla tehetőst feltételezi. A bünte-
 tés²⁾ célja határozva meg a bünteten-
 dő cselekmény fogalmát is. Igaz-

2) kit értünk büntetés alatt?

ságyossági felfogás mellett biintetendő
 cselekmény az a cselekmény melyet
 biintetési igarsággal. Az igarságságy
 fogalma azonban relativ, igen labilis
 fogalom s így van a kérdésre, hogy
 mely cselekményeket igarsággal hat biin-
 tetési, melyek tehát a biintetendő cse-
 lekmények, csupán azt felelhetjük,
 hogy azt a bennünk élő igarságyer-
 zetet határozza meg a tettek morális
 értéke szerint. A pszichológiai determi-
 nismus a biincselekményeknek ezt
 a fogalmát szintén kíváncsi s általi-
 ban ellenkezik mindarrakkul a kate-
 góriákkal, amelyek az igarságságy el-

vében gyökeresnek.

Ila pedig a relatív tanukhoz
 isatlakozunk s kiilöwösen a progressabb
 értelemben vett célszerűségi tanukhoz
 a büntetés célját olyan tettek elhárítá-
 sába, vagy csökkentésébe kell helyer-
 niünk, amelyeket elhárítani célszerű
 is pedig olyképen, hogy maga a
 büntetés is a lehető legcélszerűbb le-
 gyen. A cél olyan tettek büntetésé-
 vel érhető el, amely tettek az állam
 a társadalom, a jogrend szempontjai-
 ból veszélyesek s amely tettek bünte-
 tésével a büntetőjog egy új is pedig
 döntő motíváló erőt akar az egyén,

akaratainak kifejeződésébe beállítani,
mely erő visszatartja az egyén akaratát
a bűn elkövetésére való elhatározástól.

A specialis praeventio mód-
jai az ártalmathumia tétel, a javítás és
megfeleltetés. Ha az akarat és a cselek-
vés között nem volna okozati összefügg-
és vagyis a túlsó pszichológiai determinis-
mus elveként állna, a javítás, megfelem-
lítés, elrettentés, tehát a specialis prae-
ventio tulajdoni része és az egész
generalis praeventio célszerűségi szempont-
ból tarthatatlannak volnának. Ha azt
állítjuk, hogy nem az akarat okozza a cse-
lekvést, hanem az más tényezőkből

2 2

. .

2 2

. .

áll elő, akkor semmi értelme nincs
 a büntetés most említett céljainak.
 Kétségtelen ugyanis, hogy a javítás,
 megfeleltetés és elrettentés az akarat-
 elhatalosítás alakulására folyhatnak csak
 be, ha pedig az akarat-elhatalosítás
 nem tud cselekvést keletkeztetni, akkor
 az előbbinek befolyásolása semmit sem
 ér. Az egyedül lehetséges célbüntetés
 az értelmetlenül, tétel volna, melynek
 az akaratnak befolyásolása, hanem ma-
 gának a cselekvésnek fizikai erő ~~is~~
 igénybevétele által lehetetlené tétel
 lenne.

Ugyanígy esnék a beszámít-

hatósági kategória is, s végül hi kelleme
 kísérőbőlni a számszék és gondolatlanság
 fogalmait is, mint amelyek az akarat
 és a cselekvés okozati összefüggését fel-
 tétellexik

A javítást, megfélemlítést,
 elrettentést a, túlsó determinista, tanak te-
 hőt, amelyek az akaratelhatarozásnak a
 cselekvésre semmilyen hatást nem tu-
 hajdovítanak nem bírják megconstmül-
 ni. Akár egyesül a milieűnek, akár
 egyesül a változhatatlannak vett jelle-
 nek eredménye a büncselekmény, s arra
 az akaratnak¹ semmi befolyása nincs,
 sőt talannál inkább mind a javítás, mind

1) his jelent it az akarat kifijesi²

pedig a megfélemlítés és elrettentés.

2. Ha jellemnek semmi hatása nincsen arra, hogy az ember miként cselekszik, mert az egyetül a jellemnek az erőssége oktalanság és felesleges erő parabolis a jellemre jártó büntetés által hatni akarui. Ha pedig a jellem változhatatlan előre adott tényező, amely kivülről nem befolyásolható, akkor ebből az okból valik a büntetés meddővé.

De a feltétlen transzcendentalis indetermínizmus is általában kizárja a járítást, elrettentést és megfélemlítést, mint a célszerű büntetés cél-

jait. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyunk, hogy az egy nevezett feltétlen akarat, szabadságot, mely a motivum nélkül való határozást jelentené ma min seki sem hirdeti, s a tulajdonképeni vita a deterministák és meiszkelt indeterministák között folyik. Az igazadhatatlan, hogy javításról, megfélemlítésről nem lehetne beszélni, ha az akaratot teljesen irányíthatatlannak, befolyásolhatatlannak hitjük. Azonban a meiszkelt indeterminizmus elismeri, hogy a külső körülmények és a jellem, az egyéniség választási hajlandóságot keletkeztetnek az emberben

kökést adnak akaratelhatóságaink —
 ezt tartja Fayer is — s csak azt állítja,
 hogy az ember) sakkal szembehelyes-
 kezhetik, harora kelhet velük s megse-
 misítheti őket. Ely körülmények között
 pedig mind specialis, mind generalis
 praeventiót célszerű büntetések lehet ve-
 lük szemben helye. Tehát semmi
 akadály sem van annak, hogy olyan
 meisekelt indeterminista jellegű mel-
 lett, mely szerint az érvek, a motívu-
 mok különböző súlyal nyomtatékkal
 legyenek fel, jövendő elrettentő is megfi-
 lemlítő büntetésekkel alkalmazvaunk. Ha
 az ember) saját kezességéből szem-

le is szállhatna bármely megfontolással,
 mégis kétségtelen, hogy minél egyszerűse-
 sabb motívum lép fel, annál súlyo-
 sabb, nagyobb erőnyeljesítéssel járó
 kiindulást kell az akaratnak vinni,
 ha ezen motívum ellenére akar csele-
 kedni, s annál kisebb a valószínűség,
 hogy az ember az évek ellenére hatí-
 roshasson.

272

Mint hogy a valószínűség az
 akaratelhatárosásként a motívumok súlyá-
 szerint igazodik s a büntetés gondolatá-
 nál erősebb motívumot nem igen le-
 het találni, a büntetés megtartja jeku-
 tőségét, mint a leghatásosabb és jó-

tolhatótlann védelemi eszközök.

Nézzük már most, hogy állunk a bűn a felelősség és a beszámíthatóság fogalmával. Az indetermínisták azt mondják, hogy a determinizmus lehetetlené teszi a büntetést, mint hogy megszünteti a bűn, a felelősség és a beszámíthatóság fogalmát. A determinizmus szerint minden emberi cselekedet okokból törvény szerű következménye a jó cselekedet épen úgy, mint a társadalomra nézve káros cselekedet. Hogyan tehát lehet tetteit felelőssé, hogyan szabhatunk ki már most büntetést.

A beszámíthatóság[†] és beszámíthatatlanság fogalmát szintén nem lehet determinista alapon megkonstruálni mondják az irodetermínisták. Ha az kit beszámíthatónak tartunk éppen úgy szabadkarakter nélkül csellekszik, mint akit beszámíthatatlannak tartunk, úgy az előbbi éppen úgy nem lehet felelősségre vonni, mint az utóbbi. A felelősség irodetermíniosta alaphiból kiindulva a beszámíthatóságon alapszik, a beszámíthatóság pedig a szabadkarakteren. Ahol tehát nem tudunk szabadkarakteret kiemeltetni, ott nem beszélhetünk felelősségről s ahol felelősség nincs ott nem büntethetünk.

[†] - mi az a beszámíthatóság? Ld. 47. l.

A determinista filozófia értelmében - mondják az indeterministák - megsemmik az emberi cselekedetek erkölcsi értékelhetősége, megsemmik a jó, megsemmik a rossz cselekedet s mincseu más, csak az okozatóság szerint kellyő törvény szerű cselekedet. Mivel a büntett, mint minden cselekedet okoknak törvény szerű következménye, a deterministák következetesen járnak el akkor, mikor a büntettek létrejövetelet meggátolási igyekeznék, ugy. hogy a büntett okait megszüntetési próbáik, de következetlenek lesznek akkor, midőn az okokat megszüntetési nem tudván az ezek folytatni

létrejött cselekvést, a büntettet büntetés-
sel sújtják.

Mindennek ² ellen a determini-
misták a következőket hozták fel: A de-
terminista felhívás elveti a büntetésnél a
megtorlás eszméjét, szerintük a büntetés
nem megtorlás, hanem célszerű véleke-
zés. Tehát nem azt kell nézni, hogy
a tettes megőrlendő-e a büntetését,
hanem csakis azt, (hanem csakis
~~azt~~) hogy szükséges-e a büntetés a tár-
sadalom védelme szempontjából. Ahol
lehetséges a büntett okainak megszim-
tétése, ott ex a'ttal kell megvédelmez-
ni a társadalmat, ahol ex nem le-

hetséges és csak büntetéssel tudunk vé-
 dekezni, ott ezt a védekezési eszközt
 kell használni. A determinista felfo-
 gás szerint a büntetés nem öncél, ha-
 nem csak eszköz, s célja a büntetett
 ártalmatlansítása, mesterséges kirilasz-
 tása, elrettentése, vagy megjavítása.
 Ha egy embernek olyan a természete
 és körülményei, hogy bűncselekmé-
 nyekkel veszélyezteti a társadalomát,
 akkor az illetőnek veszélytelen cselek-
 vést lehetetlenné kell tenni azáltal,
 hogy ki kell küszöbölni a társadalom-
 ból. A deterministák csakugyan nem
 keresik a felelősséget, hanem védekez-

Ez nem védekezés!

nek a veszedelmével szemben, a determinista fel fogás az ártalmatlansító büntetéssel éppen így védekezik a veszedelmes büntetések ellen, mint ahogy a veszedelmes örvöltek ellen védekezni szokás.

Az ebrettentő büntetés is teljesen beilleszthető a mo'sskelt determinista fel fogásba. Az ebrettentő büntetéssel egy determináló momentumot állít fel az állam, amelyel a büntetett elkövetésére közzeható determináló momentumokat ellensúlyozni igyekszik. Mivel a tettes a reája ható összes okok eredőjeképen cselekszik, azért az állam ott ahol büntetett előidéző okokat lát és

eren okokat megsejnteteni nem tudja, a
 büntetéstől, távollartó motívumokat létesít.
 Ugyan motívumok az elbetteutó büntetésnek.
 Ugyan így magyarázhatjuk a jövítő büni-
 tetéseket is. Ezek lényege is bizonyos
 olyan lelki motívumok előidézése, amelyek
 erősebben hatnak, mint a büntetést el-
 követésére indító okok. A meirsekelt
 determinista felfogás, tehát csupán a
 megtorló, abszolút büntetés fogalmával
 nem jár össze, míg a relativ büntetési
 célokkal, a jövítés, elbetteutés, megféle-
 mlítés fogalmával igen jól összerogytet-
 hető.

Lászuk végül milyen összerogy-

gés van a beszámíthatóság fogalma és a
 determinista ^{illetve} ~~es~~ indetermista jellegis kö-
 rött.

Art a tevékenységet, il-
 letve azt az itéletet, amelynek alapján meg-
 állapítjuk, hogy a büntetésről eslekmény
 valószínűsége terheire róható, beszámításként
 nevezük.*" A beszámítás kiülőben nem
 sajátos büntetőjogi fogalom, mert beszámí-
 tásai - egész általánosságban - any-
 nyit tess, mint valómit valószínűségi-
 hájáró vmi" mondja Angyal Pál. A
 jót érdemül, a rosszat bünnül tudjuk be-
 azt az egyén javára, ezt terheire írjuk.

A szokásos indetermista ter-

*] Kém helye!!! Beszámítás az az megfigyelés, hogy a tett kic', kicé
 verhető vmi? "

nek így tüntetik fel a beszámítás teruát, hogy az egyenesen rá van építve az akarat szabadságban való hitre, s a nélkül mag nem állhatna. Beszámíthatóknak ugyis azokat az egyéneket tekintik, akik bírnak akaratuk szabad elhatározási képességével, s azt mondják, ha ilyenek nem léteznének, nem létehetnék a beszámítás fogalma sem.

Az kétségtelen, hogy a determinizmus a beszámítás fogalmának itt adott indeterminista magyarázatát kizárja, oromban a beszámíthatóság a determinizmus tanu által nyugtott képzetekből is levezethető s az determinista szem-

pontról is fenttartható.

Ha azt halljuk, hogy beszámít-
hatóságig akkor fonyt sem, amikor az em-
ber akarata szabad, de természet felhőgás
mellett mindjárt arra kell gondolnunk,
hogy beszámíthatósággal azokban az esetek-
ben van dolgunk, melyekben az ember a-
karata látszólag szabad. A látványlagos,

2.2 vagy ilákaratszabadság lényege az, hogy az
ember haszoló körülmények között többfé-
leképen cselekedhetik, kiülőbörő irányok-
ban határoshatja el magát. Az inoleto-
ministák általiában szabadság tartják az
ember akarata, mert nem látják, hogy az
síveknek nem maga az akarata, hanem

egy másik érv seregil ellen. Azt gondol-
 ják, hogy az érv harcok az akaratlan, ho-
 lott érv harcok az érv ellen. A indolentia-
 nismus tévedését nagyobb elősegíti az
 ember ragszokolása az empirikushoz, a
 kézzel foghatóhoz. Ha két helyzet külső,
 szem^mellátható, érzékelhető körülményekben
 egyezést mutat, hajlandók vagyunk fel-
 tenni, hogy a helyzetek mindenben meg-
 egyeztek, nem fedezünk fel különbséget kö-
 zöttük, így egyenlő hatásokat várunk tőlük
 az ember magatartása szempontjából. Holott
 lehetséges, hogy a két helyzet az emberben
 más alkalommal más gondolatokat eb-
 reszt és ez által keletkeztet más magor-

rult. A cselekvés nem empirikus okra köny-
nyen kiesik tudatunkból, s az akarát
spontánnak, önmaga által alkotottnak
látjuk. Ha valamilyen empirikus motívum-
nak valamilyen nem empirikus ok áll ellen
vet hisszük, hogy az akarát szabadsága
siveinyesült.

Arokban az esetekben be-

hem

hely.

számszámható tehát a tettes, amelyekben
meg van annak a lehetőség, hogy akara-
tát szabadság tartanak. A determinista
magyarozati kísérletek, amelyek a beza-
rást determinista alapon fenntartani kí-
vánják, tulajdonképpen arra törekednek,
hogy az akarat szabadság deterministikus

megfelelőjét felleljék. A beszámítás követelése determinista szempontból tulajdonképpen azt jelenti, hogy mikor keletkezik az a látóhatár, hogy az ember akaratú szabadság és beszámítható ember = látóhatáron szabadság akaratú ember.

Azt a régi felfogást, mely szerint bizonyos körülmények csökkentik, mások egészen kizárják az akarat szabadságot a determinizmus nem fogadhatja el. A determinizmus szerint szabadság akarat soha sincsen, emellett fogva nem volna értelme a szabadság akaratnak és ehez képest a beszámíthatóságunk különböző fokozatairól beszélni. A régi indeterminista felfogás

szerint beszámíthatatlanság esetei azok
 (azok) az esetek, amelyekben a szabad akarat
 hiányos teljesen nyilvánívaló. Ezekben
 az esetekben tehát a szabad akarat tanúsuk
 hírei is kénytelenek az akarat kötöttségét
 elismerni és így segítenek magukon, hogy
 ezeket az eseteket (örültség, teljes részegség)
 kivételeknek minősítik. Ezek a kivételek csak
 olyan esetek, amelyekben az akarat kö-
 töttsége könnyen felismerhető, szemben
 azokkal az esetekkel, amelyekben az akarat
 kötöttsége a determinista fellogis szer-
 rint éppen úgy meg van, csak hogy nehe-
 zebben ismerhető fel. Az akarat kötöttsé-
 ge ugyanis a laikus előtt is könnyen fel-

ismerhető" akkor, ha egyetlen egy ok hatása az akaratra oly erős, hogy a többieket egészen háttérbe szorítja. Itt mindjárt feltűnik a ható ok és a cselekedet közötti összefüggés. Ez az eset p. v. az örültségnél, ahol az agybeli rendellenesség képez ilyen szembeszökő okot, vagy a teljes részegségénél, ahol az alkohol mérgezés (az ok) és a cselekedet (okozat) közötti összefüggés szinte egészen nyilvánvaló. Ellenben a rendes esetekben, amelyekben a cselekedet nem ilyen tulajdonú ok eredménye, hanem számos ok komplikált egymásra hatásának, kivételének eredője, ott a dolog kevésbé világos és ezekben az esetekben

sokkís, valamint az akarat-szabadságról, be-
számíthatóságról beszélui.

Ha nem is lehet az akarat-
szabadságnak különböző fokozatairól
determinista értelemben beszélui, azért az
akarat képviselés felet említett két külö-
böző csoportja, amelyhez képest az indeter-
ministák beszámíthatóságról és beszámítha-
tatlanságról szoktak beszélui, a determinis-
ta büntetőjog szempontjából sem jelentő-
ség nélküli.

Azok az esetek, amelyekben
az akarat egy tulajdonság által van a bün-
tett irányában determinálva, determinista
szempontból mindig is bírnak jelentőséggel

hogy itt a büntetés által való determináló be-
 helys mind eleve is ki van zárva. A tettes itt
 vgy világosan van a büntett vámpában deter-
 minálva, hogy contra determinatióval, ebretten-
 tés, javítás, megfélemlítésről szó sem lehet.
 Ezt az ebretten-tő, javító, megfélemlítő bün-
 tetés nem alkalmazható, hanem csakis fizikai-
 lag lehet a büntetésre ható okok erealmosságát le-
 hetetlenülé temniük, azaz irratlanatlanítani
 kell a tettest.

Ahol viszont a tettes nem ily-
 esősen van determinálva, mikor tehát látszó-
 lag szabad akarata van, ott esetleg lehető-
 ges a motívumok kiemelésebe pszichikai ex-
 körökkel bekapcsolni, vagyis az által, hogy a

büntető" visszatartó okok számaát az el-
rettentő", javító és megfélemlítő büntetéssel
szaporítjuk.

Ily értelemben van tehát jelen-
tősége a determinizmus szempontjából a
beszámítható és beszámíthatatlanság kö-
zötti különbség tételnek.

A fent előadottakból láthatjuk,
hogy az akarat szabadság és akaratkötöttség
kérdésében ellentétben egyáltalán nem köny-
vnyi feladat, amely igen alapos tanulmányt
és mély megfontolást kíván. Szerény véle-
ményem szerint teljesen elfogadható az a
nézet amit Dr. Toghre Gyula: A társadalom,
az állam és a jog elmélete című munkájá-

ban, vall, hogy: "akaratszabadság alatt azt
 értjük, hogy az ember bír egyéniséggel s
 önműködően akarata s tényező helyműködés
 az szabadság" Csakugyan az ember egyéni-
 sége szerint — mely egyéniség nézetem sze-
 rint járható, nevelhető — meilgyeli, hatol-
 gatja a körülményeket, az indító okokat, a
 működéskor s egyénisége szerint, tulajdo-
 mít magát több, magát, kevesebb szűknek.
 Ez a felhogis, tehát az az alap, amelyen a bü-
 tetőjog rendszerre felépíthet. Nézetem sze-
 rint az ember akarata csupán relative sza-
 bad, mert résziint fixikái, az az külső,
 résziint belső, materialis tényezőik által kor-
 látozva van. Elyen felhogis mellett aztán

elfogadhatók a büntetőjog legfőbb elvei,
 van felelősség, van beszámíthatóság és
 van bünyesség. Elfogadhatók a javító, el-
 rettentő és megfélemlítő büntetések, melyek
 által az állam az egyént a bűnözéstől
 távol tartani igyekszik.

